Josephine Rijnaarts

Dankwoord bij de aanvaarding van de Europese Literatuurprijs 2026 voor *Nevermore* van Cécile Wajsbrot

Josephine Rijnaarts (1947) leerde vertalen aan het Amsterdamse Instituut voor Vertaalkunde (Frans, Engels) en studeerde daarna Franse en Duitse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Amsterdam. Om haar talenkennis te verbeteren woonde en werkte ze een aantal jaren in Franstalig Brussel en in München. Ze vertaalde werk van John Banville, Joseph Boyden, F.C. Delius, Heinrich Mann, Eugen Ruge, Lydie Salvayre, Julia Schoch, Aglaya Veteranyi en vele anderen. In 2015 werd ze met Rummelplatz *van Werner Bräunig genomineerd voor de Filter Vertaalprijs. In 2018 stond ze met twee boeken op de shortlist voor de Europese Literatuurprijs:* Tijl *van Daniel Kehlmann en* Wedervaring *van Bodo Kirchhoff. In 2021 stond* Langs de rivier *van Esther Kinsky op de shortlist. Eveneens in 2021 kreeg ze voor haar hele oeuvre de Letterenfonds Vertaalprijs.*

Cécile Wajsbrot (1954) werd in Parijs geboren als dochter van in de jaren dertig naar Frankrijk gevluchte Poolse joden. Ze heeft meer dan twintig romans en essays geschreven, waarvan tot nu toe alleen Caspar-Friedrich-Straße *in het Nederlands was vertaald (door Eva Wissenburg, uitgeverij Vleugels, 2019). Ze vertaalt zelf uit het Duits en het Engels in het Frans, onder andere het werk van Virginia Woolf. In haar boeken, die vaak een autobiografische achtergrond hebben, is de echo van de Holocaust – hoe vaag soms ook – vrijwel altijd aanwezig. Ze hield haar dankwoord in het Engels en VertaalVerhaal dankt Lisette Graswinckel voor de mogelijkheid hier haar Nederlandse vertaling op te nemen.*

De Europese Literatuurprijs bekroont de beste hedendaagse Europese roman die in het voorgaande jaar in Nederlandse vertaling is verschenen. De schrijver en vertaler van de winnende roman worden beiden geëerd en ontvangen eenzelfde bedrag aan prijzengeld.

© Het copyright op dit Vertaalverhaal berust bij de auteur

Dankwoord bij de aanvaarding van de Europese Literatuurprijs 2026

Geachte, beste, lieve aanwezigen.

Je suis fière. Ich bin stolz. I am proud.

Als ik u zou vragen die zinnetjes in het Nederlands te vertalen is de kans groot dat u in koor roept: Ik ben trots! Maar als ik ervan maak: Je suis fière comme un coq, wordt het al wat lastiger. Zo trots als een haan? Zo trots als een pauw? Zo trots als een aap? Apetrots? Beretrots? Mogelijkheden te over! Bij een complexere zin zouden het er tientallen zijn. En dat is nu juist de crux van het vertalen.

Volgens Van Dale is vertalen het overbrengen van een tekst in een andere taal. Het venijn zit hem in dat overbrengen. Want hoe doe je dat? Stel u voor dat al die mogelijkheden tegelijk door het hoofd van een vertaler dwarrelen. Als brokstukken, flarden, alternatieven. De vertaler wikt en weegt, schrijft iets op, schrapt het weer, schuift met zinsdelen, zoekt synoniemen, leest hardop om een woord of ritme te proeven, en maakt uiteindelijk een keuze. De twijfels en aarzelingen worden vergeten. De ongekozen varianten druipen teleurgesteld af. Ze weten dat de droom om in een boek te komen voor hen voorbij is.

Tenzij… tenzij dat boek *Nevermore* heet. De vertalende hoofdpersoon in deze roman geeft haar gepieker, haar gepuzzel en haar afgewezen varianten wél een plaats. Terwijl ze een tekst van Virginia Woolf vertaalt, lezen we mee met haar invallen en overwegingen, frustraties en oplossingen, haar zelfspot ook. En dat maakt van *Nevermore* een rebelse roman, die korte metten maakt met de aloude onzichtbaarheid van de vertaler. Aan een vertaald boek mag je niet merken dat het vertaald is. De consensus luidt: hoe onzichtbaarder de vertaler, hoe beter de vertaling. Het wrange van die paradox is dat daardoor ook de *inspanningen* van vertalers uit beeld verdwijnen. Boeken lijken zichzelf te vertalen. Of mensen beseffen niet dat ze een vertaling lezen. ‘O, is het een vertaling?’ zeggen ze dan. ‘Dat wist ik niet. Nou ja, doet er ook niet toe. Het leest als een trein.’ Daar sta je dan als vertaler, te glunderen in je onzichtbaarheidsmanteltje. De hoofdpersoon in *Nevermore* rukt dat manteltje af. Zij stelt het proces van het vertalen centraal. Het jongleren met woorden en zinnen, maar ook de associaties, emoties en herinneringen die de tekst van Virginia Woolf bij haar oproept en die ze verwerkt in intermezzi: schrijnende maar ook ontroerende, geestige of ronduit absurde verhalen over vernietiging en verwoesting, door de natuur, door de mens, afbraak waaruit op de een of andere manier altijd weer iets nieuws ontstaat. Zodat *Nevermore* behalve rebels ook hoopvol is: een ode aan de veerkracht van de natuur, van de mens, van het leven als zodanig.

Het ontstaan van de Nederlandse vertaling begon voor mij als een sprookje in juni 2024 in het schilderachtige Schwalenberg in het Teutoburgerwald, tijdens een literair festival rond de Duitse schrijfster Esther Kinsky, van wie ik verschillende romans heb vertaald. Esther had mijn man en mij uitgenodigd als gast en Cécile als spreekster. Ik hing aan haar lippen. En toen ze vertelde dat *Nevermore*, dat al in 2021

© Het copyright op dit Vertaalverhaal berust bij de auteur

in Frankrijk was verschenen, nog geen Nederlandse uitgever had, was het zaadje geplant. Cécile en ik noemen Esther dan ook 'notre bonne fée'. Die goede fee is hier vanavond niet, maar uit de verte bedank ik haar.

Verder Martijn Couwenhoven van uitgeverij Oevers. Toen ik thuiskwam uit Schwalenberg was hij de eerste uitgever die ik mailde. Ik wist dat hij een neus heeft voor bijzondere boeken. Binnen een week lag er een contract. Het vertrouwen dat uit die reactie sprak vond en vind ik nog steeds heel bijzonder.

Een dik dankjewel gaat naar mijn vaste meelezers, Elly Schippers en Ilona Bonnema. Elly is op vertaalgebied mijn soulmate, we lezen al jaren elkaars vertalingen. Ilona leest al mijn vertalingen belangeloos en heeft me met haar scherpe blik voor heel wat blunders behoed.

Mijn man en mijn zoon bedank ik voor hun liefde, hun onvermoeibare bereidheid om mee te denken en zelfs mee te gáán als ik een detail uit een vertaling ter plekke wil checken. Een *Nevermore*-reis hebben we niet echt gemaakt, maar ruim tien jaar geleden wandelden we wel met z'n drietjes over de High Line in New York. De kennis die ik toen opdeed, kwam goed van pas bij het vertalen van de intermezzi in *Nevermore* die over dat wonderlijke park gaan.

Ook het Letterenfonds en de bijzonder aardige mensen die daar werken wil ik nadrukkelijk bedanken. Het Fonds is een rots in de branding voor schrijvers en vertalers. Zonder de steun die ik door de jaren heen kreeg had ik hier niet gestaan.

Literaire prijzen zijn belangrijk omdat ze behalve schrijvers en vertalers ook de literatuur zelf in het zonnetje zetten. Dat is hard nodig in deze tijd van ontlezing, maar ook van diefstal van het werk van schrijvers en vertalers door AI-bedrijven. Dank dus aan de instellingen en personen die de Europese Literatuurprijs mogelijk maken.

De jury moest van een stapel boeken uit heel Europa niet alleen het origineel maar ook de vertaling beoordelen. Appels met peren vergelijken. Tot er vijf boeken overbleven. De andere titels op de shortlist zijn stuk voor stuk prachtige romans en geweldige vertalingen, die de prijs in mijn ogen evengoed hadden verdiend. Dat maakt de bekroning van *Nevermore* des te eervoller en mijn dankbaarheid voor de keuze van de jury des te groter.

Mijn allergrootste dank gaat natuurlijk uit naar de schrijfster van *Nevermore*. Chère Cécile, merci mille fois d'avoir écrit ce livre merveilleux. Merci pour la confiance que tu m'as accordée, dès le début, à Schwalenberg, là où notre conte de fées a commencé. Ik ben daar trots op. J'en suis tellement fière.

Ik dank u voor uw aandacht.

© Het copyright op dit Vertaalverhaal berust bij de auteur